SEN MINKÄ SANON, SEN MYÖS PERUN



Eräs esimieheni sanoi usein otsikon lauseen ja se huvitti silloin. Eikö johtajan juuri pitäisi seistä sanojensa takana? Hän ei kuitenkaan puhunut epäjohdonmukaisuudesta vaan päinvastoin rehellisyydestä. Jos maailma muuttuu tai joku osoittaa, että olen väärässä, miksi pitäisin kiinni vanhasta mielipiteestäni? Juuri silloinhan sitä pitäisi muuttaa. Tuntuu, että tällaisesta ajattelusta on tullut harvinaista.

Julkisessa keskustelussa mielipiteen muuttaminen näyttää olevan tappio. Poliitikko, joka myöntää erehtyneensä, leimataan takinkääntäjäksi ja saa osakseen ivaa. Sosiaalisen median vanhat kirjoitukset kaivetaan esiin todisteiksi siitä, että ihminen on joskus ajatellut toisin. Ikään kuin juuri se olisi ongelma.

Ongelma olisi pikemminkin se, ettei koskaan ajattelisi toisin; ettei koskaan muuttaisi mielipidettään, vaikka uutta tietoa tulisi saataville. Kaikillahan on oikeus kasvaa, eikä kukaan ole vielä valmis. Toivon, että viiden vuoden kuluttua itsekin ajattelen monesta asiasta toisin kuin nyt. Muuten en ole tainnut oppia kovin paljoa.

Kun tietoa oli vähän ja maailma täynnä selittämättömiä ilmiöitä, oli täysin ymmärrettävää etsiä vastauksia ihmisiltä, jotka vaikuttivat tietävän enemmän kuin muut. Pappi, profeetta tai kuningas tarjosivat varmuutta, kun maailma näytti arvaamattomalta. Mutta edelleen vaikuttaa siltä, että ihailua saavat osakseen ihmiset, joilla on vastaus aina kaikkeen. He puhuvat varmasti, nopeasti, epäröimättä ja äänekkäästi. Kuulijoiden kriittinen ajattelu on sen sijaan hiljentynyt.

Paradoksaalisesti elämme nyt aikaa, jolloin tietoa on enemmän kuin koskaan ja vieläpä helposti saatavilla. Silti valmiina tarjottujen helppojen vastausten kysyntä ei näytä vähentyneen. Auktoriteetit vain ovat vaihtuneet. Joku seuraa poliitikkoa, toinen somevaikuttajaa, kolmas uskonnollista auktoriteettia. Tarve saada yksinkertainen vastaus monimutkaiseen kysymykseen on vahva. Ja jos vastaus aavistuksenkin vahvistaa omaa mieltymystä, se lukitaan välittömästi.

Jokainen tutkija tietää, että oma lempihypoteesi voi osoittautua vääräksi. Se ei ole epäonnistuminen, vaan tutkimustyön luonne. Sama periaate olisikin hyvä adoptoida julkiseen, yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä omaan elämään.

Näyttää siltä, että hyviä kysymyksiä on yhä vähemmän, vastauksia yhä enemmän. Tunnemme painetta muodostaa mielipide heti, vaikka emme vielä tietäisi asiasta juuri mitään. Ja vielä pahempaa on, että tunnemme painetta pitää siitä mielipiteestä kiinni. Yhteiskuntamme ei näytä kärsivän ensisijaisesti vääristä mielipiteistä. Se kärsii liian harvoin muuttuvista mielipiteistä.

Uteliaisuus ja nöyryys ovat aliarvostettuja hyveitä. Niin myös kyky sanoa:

”En tiedä.”

Tai vielä kamalampi:

”Olin väärässä.”

Juuri ne ovat kuitenkin kaiken oppimisen edellytys. Emme pääse yhdessä eteenpäin ilman väärässä olemisen jaloa taitoa. Maailmassa on nopeita, puolivalmiita vastauksia jo aivan riittävästi, eivätkä kaikki vastaukset ole yhtä arvokkaita.

Vapaa-ajatteluhan on syntynyt tavallaan vastareaktiona kirkollisen auktoriteetin tarjoamille valmiille vastauksille. Vapaa-ajattelu on kirkon dogmeista vapaata ajattelua. Haluankin haastaa lukijani: emmehän mekin joskus rakastu liikaa omiin varmuuksiimme? Joskus kaikkein viisain lause on edelleen se, jonka opin vuosia sitten esimieheltäni:

”Sen minkä sanon, sen myös perun.”

Toivon, että osaisin itse sanoa sen yhtä vakuuttavasti.